

«І. с.» як найбільш доречного для сусп-ва, що стало «повністю залежним від інформації». Я. ван Кіленберг та В. Ньюмен доводять, що комп'ютеризація, мініатюризація, інтерактивність відтепер є не лише технічними ознаками спеціалізованої галузі чи приладів, а й рисами, що характеризують нову формацію в цілому.

Втім, І. с. не бракує й критики, яка закидає концепції недостатню обґрунтованість, відсутність свідчень іст. змін у сусп. відносинах, популяризацію поширення капіталізму. Разом із тим у новому і новітньому наук. дискурсі існують думки про старіння і вичерпність терміна «І. с.». П. Друкер вдається до вживання дефініції «сусп-во знань», де саме усвідомлене знання, а не будь-яка, навіть беззмістовна інформація, стають визначальними. Т. ван Дейк та М. Кастельс характеризують сусп. трансформації останнього часу як «мережеве сусп-во» через всеосяжне охоплення електронними і цифровими мережами усіх процесів соціуму. Н. Люман, К. Мертен, Р. Мюнх, Т. Парсонс надають перевагу термінам «комунікаційне сусп-во» чи «сусп-во засобів масової інформації», бо саме згадане явище і структури визначають динаміку і вектор розвитку сучасного сусп-ва. Трапляються й ін., менш поширені погляди на вищезгадану проблематику, як-от «сусп-во ризику» (У. Бек) чи «сусп-во переживань» (Г. Шульце, П. Бурдьє).

А. Сніжко

**Історизм.** Принцип підходу до предмета дослідження як такого, що змінюється в часі, розвивається. У більш широкому значенні, як опозиція схематизованому телеологізму традиційної метафізики, термін «І.» використовується для характеристики соціально-філос. поглядів фр. матеріалістів XVIII ст. Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро, які висунули ідею соц. прогресу — поступального розвитку людства від нижчих щаблів до вищих. Ідея «природних» законів історії стала філос. підґрунтям доктрини природних людських прав.

У XVIII — першій половині XIX ст. розвиток принципу І. проходить переважно у формі філософії історії як великомасштабного, універсального перегляду іст. процесу, що доповнює емпіризм подієвих хронік. Визначна роль у розвитку філософії історії середини XIX ст належить нім. класичній філософії. Фундаментальними основами філософії історії Г. Гегеля є огляд іст. процесу як закономірного етапу розвитку абс. ідеї. Погляд на сусп-во як відчужене буття абс. духу, що саморозвивається, забезпечує вивчення його як процесу поступального розвитку, підпорядкованого об'єктивним закономірностям. Іст. прогрес Г. Гегель пов'язував із реалізацією ідеї свободи, з досягненням умов якої (у Пруській конституційній монархії) іст. розвиток завершувався. Обмеженість гегелівського І. як зверненого в минуле стала об'єктом критики у філософсько-іст. концепціях младогегельянців (Б. та О. Бауери, М. Штірнер та ін.) і К. Маркса, який спів-

відносив іст. прогрес із розвитком матер. продуктивних сил сусп-ва.

У ситуації посилення антиметафізичної спрямованості західноєвроп. філософії XIX ст. історики, подібно натуралістам, прагнуть звільнитися від метафізичного духу як непотрібної підпірки І. і спертися на іст. факти як на фундамент «позитивної» іст. науки. Аналогом природничих фактів спостереження в історії стають іст. тексти, документальні свідчення про життя людей. Антиметафізична спрямованість позитивістсько орієнтованої історії реалізована в критиці іст. джерел як засоби очищення від метафізичних забобонів і досягнення об'єктивності іст. знання.

«Розуміючу» традицію розвитку принципу І. запропонував В. Дільтей. Важливим засобом досягнення мети він вважав уявлення іст. послідовності великих метафізичних систем минулого як втілених об'єктивацій людських переживань життя. Дільтейвська критика іст. розуму спрямована проти схематизованого раціоналізму абстрактного гносеологічного суб'єкта, відірваного від контексту дослідницької практики. «Розуміючу» традицію успадковував М. Вебер. Запозичивши тезу В. Дільтея про те, що методом «наук про дух» є розуміння діючих зв'язків в історії, він зосередив увагу на взаємодії мотивів поведінки і дій індивідів.

У концепціях циклічного розвитку цивілізацій (О. Шпенглер, А. Тойнбі) представлено заперечення лінійного прогресизму новоевроп. І., втілено уявлення про цінності соціально-культ. різноманіття і відкинуто схему глобал. іст. процесу як неприпустиму універсалізацію досвіду Західної Європи.

О. Драч

**Історична аксіологія.** Напрям історіософії, який аналізує, переосмислює своєрідність, самодостатність іст. явищ із позицій цінностей та культ. надбань епохи, запитів сьогодення, вміння емпатійно долучатися до життєвих практик минулого (визначення укр. філософа І. Предборської). Роль та значення історії у ціннісній картині світу полягає у тому, що сусп-во, спираючись на досвід попередніх поколінь, формує адекватну іст. реаліям систему цінностей та світоглядних орієнтирів. І. а. орієнтує іст. пізнання на вибір істотних фактів минулого з точки зору їх значимості для сучасних естетичних, етичних, правових, ідеол., політ. цінностей, а також — на ціннісну оцінку цих фактів.

Значний внесок у сучасну І. а. зробили Р. Г. Лотце, В. Віндельбанд, Г. Рікерт, М. Вебер, Г. Зіммерль, М. Шелер, М. Гайдеггер, Ж.-П. Сартр, А. Камю, Н. Люман та ін. Нім. філософ Р. Г. Лотце надав поняттю «цінність» категоріального сенсу, який має значення як для буття, так і для пізнання. Подальший розвиток І. а. отримує в неокантіанстві Баденської шк. В. Віндельбанд трактував цінність як ідеальні норми, на підставі яких оцінюється те, що